

FOGVATARTOTTI PROGRAMOK ÉRTÉKELÉSE ÉS AKKREDITÁCIÓS RENDSZERE AZ ANGOL BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁSBAN

Jelen tanulmányban az angol büntetés-végrehajtási szervezet reintegrációs programjainak komplex értékelési és akkreditációs rendszerét mutatjuk be, kitérve a konkrét eljárásrendi kérdésekre és az akkreditáció során vizsgált kritériumrendszerre. Az angol rendszer bemutatásának végén kiemelünk néhány hazai szemmel is érdekesnek és megfontolásra érdemesnek tartott fogvatartotti programot, majd pedig a magyar Büntetés-végrehajtási Szervezet reintegrációs programjai nyilvántartási rendszerének aktuális állapotát, problémaköreit mutatjuk be röviden, és a lehetséges fejlesztési irányaira vonatkozóan villantunk fel néhány lehetőséget.

In this study we display the complex system of evaluation and accreditation for the inmate reintegration programs used by the English Prison Service. We address the procedural issues and describe the system of criteria examined during the accreditation. After the introduction of the English system we highlight some prisoner reintegration programs that we believe to be interesting and even worth considering for domestic purposes. Following this, we briefly describe the current state and problems of the Register used for the reintegration programs by the Hungarian Prison Service, and we show in a nutshell some options for the possible directions of future development.

Bevezető

Közel három évtizede indult el az a folyamat, melynek eredményeként az államigazgatási szervek tevékenységének mérése – s így a büntetés-végrehajtás reintegrációs programjai hatékonyságának vizsgálata is – egyre nagyobb jelentőséggel bír.

Ebből a hullámból alakult ki a visszaesést bizonyítottan – adatokkal is alátámaszthatóan –csökkentő programok kifejlesztése. Ezen programok kialakításának érdekében Angliában létrehoztak bizonyos szakértői bizottságokat, amelyek elvárásokat határoznak meg a programokkal kapcsolatosan, valamint végzik azok akkreditációját¹.

Több ország gyakorlatába is átkerült a brit példa, hiszen nem csupán Angliában, Walesben, Skóciában, de Kanadában, Dániában, Finnországban, Hollandiában, Norvégiában és Svédországban² is ilyen bizottságok hagyják jóvá a fogvatartotti programokat.

Ezek a fogvatartotti programok akkreditálását végző szakértői bizottságok főképpen független szakértőkből, és részben a büntetés-végrehajtás és pártfogó felügyelet alkalmazottaiból állnak össze. A bizottság többnyire önálló szervként értelmezhető, önálló költségvetéssel rendelkezik, feladata a programok engedélyezésén túl azok helyszínének vizsgálata, továbbá a megvalósuló programok minőségi ellenőrzése, folyamatos utánkövetése és hatásainak kiértékelése.

Az angliai példában az akkreditált programok általában valamilyen kognitív viselkedésterápiát takarnak: döntő többségben kognitív képességekre, szerhasználatra, erőszak-megelőzésre, családon belüli erőszakra és szexuális bűnelkövetőkre fókuszálnak. A programok jóváhagyásánál, az akkreditáció során fontos szempont az is, hogy ne csak önmagában a megelőzés legyen a cél, hiszen az már nem elég. Olyan személyek részére kell terápiás programot kidolgozni, akik már elkövettek valamilyen bűncselekményt, és elsősorban a visszaesésüket kell megakadályozni. Az akkreditáció során tehát a megelőzésen túl a bűnismétlés valószínűségének csökkentése is fontos szempont.

A helyszín elsődlegesen a börtön, de vannak utánkövetéses vagy pártfogói felügyeletet bevonó programok is. Leggyakrabban az erőszakos bűncselekmények elkövetői és a szexuális bűnelkövetés gondolatköre van a fókuszban, gyakori, hogy egy alapprogram többféle verzióban is kidolgozásra kerül (nőknek, korlátozott kognitív képességűek részére stb.). Többnyire a felnőtt korúakén kívül a fiataloké is programjait is ezek a bizottságok hagyják jóvá.

Az akkreditációs eljárás és kritériumai

Csak azon programokat lehetséges akkreditálásra bocsátani, amelyeket már legalább egyszer tesztelési céllal, vagy pilot jelleggel megtartottak. Szükséges továbbá a kellő

1 Fontos, hogy nem a magyar büntetés-végrehajtás oktatási rendszerében is ismert értelmezéssel használják az akkreditáció kifejezést a programok kapcsán, és az eljárás is más tartalmi elemekkel bír.

2 Accreditation of Offender Programmes (2011)

dokumentáltság is, amihez öt, részletesen kidolgozott kézikönyvet várnak: elméleti kézikönyv, programkézikönyv, értékelési kézikönyv, menedzsmentkézikönyv, és az oktatói személyzet kiképző kézikönyve.

Az *elméleti kézikönyv* leírja a program elméleti hátterét, célcsoportját, a program egyes fázisaiban elérendő célokat, a használandó módszereket, a viselkedésben, attitűdökben, képességekben és viselkedésben várható változásokat.

A *programkézikönyv* részletesen leírja a foglalkozások célját, menetét, az egyes alkalmak közötti összefüggéseket, és az elméleti kézikönyv rövid összefoglalását.

Az értékelési kézikönyv bemutatja a programban szereplő értékelési eszközöket, és ezek tervezett adminisztrálását.

A *menedzsment kézikönyv* a személyzet kiválasztásáról, kiképzéséről, szupervíziójáról és teljesítményértékeléséről, valamint a fogvatartottak programra történő kiválasztásáról, a fogvatartottak programot megelőző, programközi és az azt követő értékelésének mikéntjéről, a program monitorozásáról és értékeléséről, továbbá a személyi állomány szerepéről és felelősségéről szól.

Az *oktatószemélyzet kiképző kézikönyve* a programkézikönyvhöz kapcsolódóan a tananyagot és a tréninganyagot mutatja be a képző személyzet számára.

A viselkedési programok akkreditációjának feltételeit a legtöbb fent említett ország az angol rendszerből (Correctional Service Accreditation Panel, CSAP³) vette át. Ezen feltételrendszer a „10-es kritérium” néven vált ismertté:

1. *Tudományos elméleti megalapozottság*
(kutatási eredményekkel támogatott elméleti modellel történő indoklás)
2. *Szelekció*
(a bűnelkövetők programba történő bevonásának szelektálása)
3. *Dinamikus tényezők kezelése*
(a programok dinamikus kockázati faktorokra irányítása; ilyen pl. a gyenge kognitív készségek, antiszociális attitűdök és érzések, antiszociális életstílushoz kötődő szoros kapcsolat, kedvezőtlen szociális és családi háttér, gyenge szociális és társadalmi kapcsolatok, a bűnözői életmódot vagy bűncselekményt igazoló eltorzult gondolkodás, alkohol vagy drogfüggőség)
4. *Hatékonyosság*
(a kezelési módszerek empirikus vizsgálattal bizonyított hatékonysága)
5. *Készségorientáltság*
(a résztvevők bűnisméltéstől tartózkodásának elősegítése a készségfejlesztés által)
6. *Sorrendiség, intenzitás és időtartam*
(a résztvevők szükségletei és a program által biztosított kezelés összhangjának szükségessége)
7. *Elkötelezettség és motiváció*
(a résztvevők érdeklődésének folyamatos fenntartása)
8. *Folyamatosság*
(a programok rendelkezésre állása börtönváltás és szabadulás után is)

3 The Correctional Services Accreditation Panel Report (2010-2011)

9. Programintegritás

(a program működésének monitorozása, illetve a módosítandó programfunkciók változtatása, a képző személyzet számára folyamatos visszacsatolás, pozitív megerősítés)

10. Értékelés

(a program hatékonyságát mérő visszaesési adatok értékelése, minimum a demográfiai adatok, a résztvevők klinikai jellemzői, illetve a programba be nem fogadottak jellemzői, a megcélzott dinamikus kockázati faktorok, a visszaesési adatok, a részvételi létszámok és a kriminális előélet adatai mentén)

Az egyes programok értékelése többféle kimenettel járhat: akkreditálják, átdolgozásra javasolják, kiegészítő információt kérnek, hibásnak ítélik, vagy nem hagyják jóvá őket. Az akkreditáció egy fix időintervallumra kiadott jóváhagyást jelöl; ez országonként változó lehet, az angliai példában 5 évet jelent (egyres országokban 2 vagy 4 év), amelyet követően az adott programot visszaesési és egyéb mutatók alapján ismét értékelik. Az 5 éves érvényesség mellett a programokat két évente – a program követése keretében – értékelik. Az akkreditált programok közül az angol büntetés-végrehajtási szervezet nem minden programot hajt végre vagy szerez be: típus, kiterjedtség és egyéb szempontok figyelembevételén az egyes börtönök profilját, a rendelkezésre álló forrásokat és a fontossági sorrendet is mérlegelik a ténylegesen végrehajtásra kerülő programokról való döntésnél.

Az angol CSAP 2016-ig több mint ötven⁴ programot hagyott jóvá, melyek közül alább olvasható pár példa:

- Enhanced Thinking Skills (ETS) – Gondolkodási készségfejlesztés
- Sex Offender Treatment Core Programme (Core SOTP) – Szexuális bűnelkövetők programja
- Problem Solving / Think First Inside (TFI) – „Előbb gondolkodj!” program, problémamegoldás technikákkal
- Controlling Anger and Learning to Manage It (CALM) – Agressziókezelő program
- Healthy Relationship (HR) – Egészséges kapcsolatok (családon belüli erőszakra irányulóan) stb.

A programok egy része az angol büntetés-végrehajtás saját tervezésű és megvalósítású programja (ARV – Alcohol Related Violence Programme/Alkoholhoz kapcsolódó erőszakos magatartás, BSR – Building Skills for Recovery/Készségfejlesztés a gyógyulásért, CARE - Choices, Actions, Relationships and Emotions/Döntések, Tettek, Kapcsolatok és Érzelmek, Chromis – „Süđerhal”, LIAP - Low Intensity Alcohol Programme/Csökkentett Intenzitású Program Alkoholbetegeknek, Resolve – „Elhatározás”/Közepes intenzitású kognitív viselkedésterápiás beavatkozás a közepes kockázatú felnőtt férfi elítéltek részére, SCP – Self Change Programme/Önváltoztatás), egy másik részét pedig „külsős” szervezetek, intézetek, oktatási központok, főiskolák, stb. tartják.

⁴ Az akkreditált programok száma több mint száz, azonban a folyamatos értékelések során ebből jelentős számban szűntek meg.

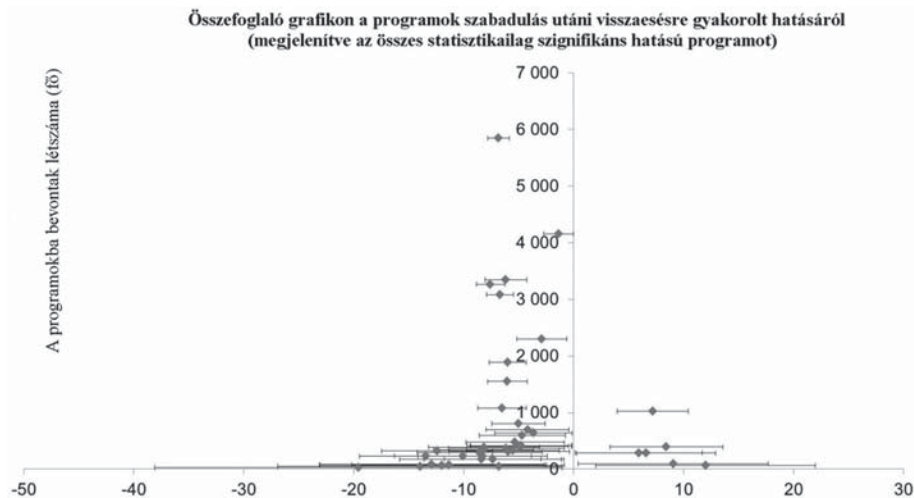
Visszaesésre gyakorolt hatás

A visszaesési mutatók értékelésének módszertana több év alatt alakult ki, és fejlődött az elvárásokhoz. A programok hatásának kutatása és statisztikailag is értékelhető kimutatása komoly igény volt a kormányzat részéről, hiszen a szakpolitikai elvárások szerint csak olyan programokra érdemes pénzt áldozni, melyek valóban, mérhetően és kimutathatóan csökkentik a visszaesést.

Statisztikai alapú értékelés

2013 áprilisában az Igazságügy Minisztérium létrehozta a „Justice Data Lab” nevű ingyenes kormányzati statisztikai szolgáltatást⁵, mely azon szolgáltatók számára nyújt adatokat és elemzéseket az egyes programok visszaeséscsökkentő hatásáról, akik fogvatartotti programot hajtanak végre, és szeretnék megismerni az általuk tartott program hatékonyságát. A szervezetek az anonimizált és aggregált visszaesési mutatókat kapják meg az adott programot elvégzők, és egy hozzárendelt, azonos karakterisztikájú kontrollcsoport vonatkozásában. Az adatokat elemzéssel és statisztikai értékeléssel együtt kapják meg az igénylő szervezetek.

A mai napra már megközelítőleg 80 ilyen értékelést publikált a „Justice Data Lab” szolgáltatás keretében az angol állam, ennek közel fele olyan eredményt tartalmaz, ami statisztikailag szignifikánsnak mondható. Az adatokat összefoglaló grafikonon⁶ az országos lebonyolítású programok, illetve a kisebb speciális programok is szerepelnek. Az y tengelyen azon fogvatartottak száma látható, akik elvégezték az adott programot, az x tengelyen pedig a kontrollcsoporthoz mért egy évvel a szabadulás után mért visszaesésre gyakorolt hatás.

5 <https://www.gov.uk/government/publications/justice-data-lab>

6 Justice Data Lab Pilot summary (11 June 2015) - Ministry of Justice Analytical Services

A fogvatartotti nyilvántartás része a különféle programokba történt bevonás pontos dokumentálása (ki, milyen foglalkozáson vagy programon vett részt, kizárásra került, befejezte, kilépett, stb).

A bv. intézeten belül leginkább a foglalkoztatás és a szakképzés volt az, ahol több ezer fogvatartott bevonásával olyan programok valósultak meg, amiben a visszaesésre gyakorolt kedvező hatás kiemelkedő és szignifikáns volt.

A programokat fiataalkorúaknak, nőknek szóló, resztoratív típusú, kapcsolati, problémamegoldó, mentoráló, egészségügyi, szenvedélybeteg, művészeti program szerint, valamint munkáltatás, képzés, szabadulás utáni lakhatást segítő, illetve több elemre ható programok szerint kategorizálják.

A kontrollcsoport kialakítása

A kontrollcsoport illesztése az OGRS (Offender Group Reconviction Scale) visszaesésbecslő statisztikai modell szerint kiválasztott adatok alapján, a rendészeti adatbázisból történik. Az adatok között szerepel a bűncselekmény, az életkor, nem, etnikum, állampolgárság, a büntetési tétel, a visszaesési adatok, stb. Tehát egy negyedik generációs⁷, többszörösen javított visszaesést becslő modell is rendelkezésre áll, ami a visszaesés faktorait igyekszik mind pontosabban beazonosítani, illetve egy olyan széles adatbázis, melyből a kontrollcsoport elég szoros illesztése lehetővé válik, így az eredmények bemutatják a tudományosan is igazolt hatást.

Néhány jó gyakorlat bemutatása

Az angol büntetés-végrehajtás nyilvántartási szoftverében széleskörben rögzítik azon beavatozásokat, eseményeket, amelyek a fogvatartottakat a szabadságvesztés ideje alatt érték, illetve azon programokat, amiket a reintegráció érdekében végrehajtottak (nem beleértve a szabadulás utáni programokat). Ilyenek például:

- munkáltatással kapcsolatos programok és beavatkozások (problémamegoldás a munkahelyen, szakképzés, készségfejlesztés, életvezetési képességek, munkakeresési segítség, stb.),
- képzés (iskolarendszerű képzés),
- kognitív viselkedésterápiák (közel száz féle akkreditált viselkedésterápia – pl. ETS, CSCP, Think First, stb.),
- pénzügyek (tartozásrendezés, pénzügyi tanácsadás, stb.),
- kapcsolatok (családi, párkapcsolati ügyekben tanácsadás, családterápia),
- közösségbe történő visszailleszkedés segítése,
- szálláskeresési szolgáltatások,

7 https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/449357/research-analysis-offender-assessment-system.pdf (p. 152. 8. OGRS4: the revised Offender Group Reconviction Scale)

- drogfüggőséggel kapcsolatos programok (különféle programok és tréningek, tanácsadás, terápia, kezelés, rövid lefolyású programok, drogmentes körlet stb.),
- alkoholproblémával összefüggő programok (tanácsadás, kezelés, programok),
- erőszakosság (különféle akkreditált programok ART, CALM, Thinking skills-violence, PRISM, Chromis, stb.),
- érzelmi jóllét (pszichiátriai kezelés, pszichológusi beavatkozás),
- 1:1 tanácsadás (esetgondnokság, motivációs tanácsadás, újbóli áldozattá válás megelőzése, mentorálás, stb.),
- egészségügyi tanácsadás,
- családon belüli erőszakos elkövetőknek szóló programok,
- szexuális bűnelkövetőknek szóló programok.

A következőkben néhány az angol büntetés-végrehajtás által jóváhagyott programot mutatunk be.

Enhanced Thinking Skills (ETS)

A „Gondolkosási készségfejlesztés” nevű tréninget az angol büntetés-végrehajtás fejlesztette ki a kilencvenes években, és 1996-ban akkreditáltatták a fogvatartás ideje alatt végezhető programként. A program 20 alkalmas, alkalmanként kétórás foglalkozásból áll, heti 3-5 alkalommal, azaz összesen 4-6 héten keresztül tart. A foglalkozásokat minimum két fő segítő tartja a csoportnak, ami maximum 10 fő fogvatartottból áll. Az alkalmak interaktív gyakorlatokból, feladatokból, szerepjátékból és azok megbeszéléséből állnak. 2009-ben az ETS tréninget a Thinking Skills Programme (TSP) „Gondolkodási Képességek Program” váltotta fel, melynek keretében megújult és haladó elméletek alapján és új gyakorlatokkal került felfrissítésre a program.

Belief in Change

A „Higgyj a változásban” című program a közepes és magas kockázatú bűnelkövetőket veszi célba, a reintegrációhoz szükséges képességekre koncentrálnak és igyekeznek a szabadulás után egy védőhálót kialakítani. A közösségi életformától a strukturált csoportmunkán keresztül az egyéni coachingon át a mentorálásig bezárólag kombinálja a módszereket, a szélesebb társadalommal történő kapcsolatépítésre és a munkáltatási potenciál növelésére is figyelmet fordítva. A program arra bátorítja a résztvevőket, hogy a személyes hiteket és spiritualitást is a változtatás szolgálatába vonják be.

CSB (Cognitive Skills Booster)

A „Kognitív készségek fejlesztés” program az egyéb általános bűnelkövetői programok (ETS, TF, R&R) által elért eredmények beépítését, gyakorlását célzó visszaesést megelőző program.

ART (Aggression Replacement Training)

Az „Agresszió helyettesítési tréning” program erőszakos bűnelkövetők részére tartott, 28 alkalmas dühkezelési tréning volt, alkalmanként 2 és fél órás tartamban, a

csoportfoglalkozás sorozat előtt és után pszichometrikus teszttel. Ezt a programot ezen alap formában már nem tarják, hanem ahogy korábban is írtuk, az igényekhez igazítottan továbbfejlesztett, és differenciált programok formájában vehetnek részt rajta a fogvatartottak.

CALM (Controlling Anger and Learning to Manage it)

A „Dühkezelési program” egy érzelmek kezelésére irányuló program azon férfi erőszakos bűnelkövetők számára, akiknél a bűnelkövetés az intenzív érzelmekkel hozható összefüggésbe. A cél, hogy a bűnelkövető felismerje és megértse azokat a tényezőket, amelyek agressziót váltanak ki belőle, és megtanulja uralni az érzelmeit. A tréning arra koncentrál, hogy érzelmileg túlfűtött helyzetben is fejlessze a racionális gondolkodást, a kommunikációs és problémamegoldó képességeket. A brit OGRS skálán az 50-100 pontot elérő, tehát közepes vagy magas kockázatú férfi bűnelkövetők részére célzott tréning, de ettől kevesebb pontot elérő bűnelkövető is bekerülhet a programba egyedi mérlegelés alapján, továbbá, ha a fogvatartotti nyilvántartásban a dühkezelési problémákat vagy szegényes érzelmkezelést rögzítettek az anyagában. 24 alkalmas csoportfoglalkozást jelent a tréning, alkalmanként 2-2 és fél óra terjedelemben, 8-24 héten keresztül.

Chromis

Ez egy komplex és intenzív program, melynek fő célja, hogy azon magas kockázatú erőszakos bűnelkövetők agressziószintjét csökkentse, akiknél a pszichopata vonások akadályozzák azt, hogy a kezelést elfogadják és valós változásokat érjenek el. A Chromist a kifejezetten magas pszichopatikus vonásokat mutató felnőtt férfi egyének igényeihez alakították ki, kockázatuk csökkentésére és kezelésére. Az igényfelmérés battéria alapján történik, ami része a programnak (HR-20 és VRS+). A programra azok jelentkezhetnek, akik a DSPD kritériumnak megfelelnek, a PCL-(R) teszten 30 pont feletti értéket érnek el, vagy 25-29 pont között állnak és DSM-IV személyiségzavar diagnóziással rendelkeznek (kivéve az antiszociális viselkedés), illetve kettő vagy több DSM-IV személyiségzavart is diagnosztizáltak náluk, ezen kívül még legalább 2 és fél év van hátra az ítéletükből. A programot egy egyéni képzési terv kidolgozása előzi meg, ami után 5 alapképzési egység következik, végül pedig egy rendszeres csoportfoglalkozási komponenssel zárul. A program elvégzése az egyes komponenseken belüli egyéni fejlődéstől függ.

Cognitive Self Change Programme (CSCP)

A „Kognitív én-fejlesztés” program egy eredetileg Amerikában kidolgozott program, amit az angol büntetés-végrehajtás is akkreditált. A hazai tapasztalatok alapján átdolgozták, és Self Change Programme (SCP), „Változtasd meg magadat” néven pilotálták.

A cél a magas kockázatú erőszakos bűnelkövetők kockázatának csökkentése. A bűnelkövetők antiszociális és erőszakot támogató gondolkodását és hiedelmeit célozza a program. Az OGRS skálán a 75 vagy attól több pontot szerző, illetve a 4 vagy attól több erőszakos bűncselekményért vagy annak kísérletéért kapott ítélet esetén vonható be az elítélt, illetve ha az elkövetett bűncselekmények súlya és a börtönben tanúsított magatartás is erőszakosság kockázatát mutatja. A program 4 alapkezelési

blokkból áll, melyet heti 4 alkalommal tartanak, kéthetente egy egyéni alkalmat beiktatva. Folyamatosan zajló, tehát nyitott végű csoportfoglalkozások, amik az egyén csatlakozásától számítva kb. 8-15 hónapig tartanak, az egyéni fejlődés **függvényében**.

ASRO (Addressing Substance Related Offending)

„Pszichoaktív szerhasználat csökkentése” program a kábítószer és alkoholhasználo elkövetők számára kerül megtartásra. Célja, hogy csökkentse a drogok kognitív viselkedésre gyakorolt hatását, az ilyen típusú bűnelkövetés újbóli valószínűségét, valamint segítse az elkövetőket az anyaghasználat megszüntetésében.

OSAP (Offender Substance Abuse Programme)

Szintén az alkohol vagy drogfogyasztóknak, a viselkedést és attitűdöket megváltoztatni szándékozó program.

SDP (Short Duration Programme)

A „Rövid időtartamú program” egy strukturált, 4 hetes, rövid beavatkozás, ami az ártalomcsökkentést és a kognitív viselkedésterápiát kombinálja. A magas kockázatú helyzetekben történő visszaesést, a kapcsolatokat és a különféle függőségek kezelését, problémamegoldási képességek fejlesztését érinti a program. Zárásként egyéni értékelést kapnak a résztvevők, amiben a haladást értékelik és a további szükségleteket, illetve kezeléseket azonosítják be.

RAPT (Rehabilitation of Addicted Prisoners Trust)

„A függő elítéltek rehabilitációja” program egy alkohol leszoktatást célzó programot is magában foglaló, az „Anoním Alkoholisták” csoport 12 lépését követő foglalkozássorozat. Az egyén kábítószerfogyasztására, bűnelkövetésére és életének egyéb területeire koncentrál, miközben egy magasabb erő támogatását reméli.

A fentiekén túl természetesen vannak további szűkebb, speciális csoportokra vonatkozó programok. Ilyenek például a bántalmazott nőknek, a fiatal, alkoholizmus szempontjából kockázatos elkövetőknek, ittasan vezetőknak, stb. szólók. A szexuális bűnelkövetők is speciális csoportot alkotnak, akik részére egy egész programcsalád került kifejlesztésre („internetes” szexuális bűnelkövetőknek szóló alapprogram, rövidített, csoportfoglalkozás, terápiás közösség, tanulási nehézséggel küzdőknek adaptált program stb.)

Érdeklőség, hogy az angol bv. is tart az Európai Szociális Alap által társfinanszírozott központi projektet a fogvatartottak reintegrációját és munkába történő visszaállítását célzó; ilyen például a több ütemben megvalósuló NOMS CFO projekt⁸. A projekt célja a fogvatartottak munka világába történő visszavezetése. A projekt hatékonyságát a különféle célcsoportokra külön is vizsgálták, kiemelt figyelmet fordítva a nehezen elérhető célcsoportokra (enyhe szellemi fogyatékos, kábítószerfüggők, 50 év feletti, stb.). A NOMS CFO projekt egyébként létező OLASS (Offender Learning and Skills Service)⁹ országos programot egészíti ki, amely pedig a szabadulás előtt

8 The national specification for the NOMS Co-Financing Organisation (CFO) programme

9 <https://www.gov.uk/government/collections/olass-funding-rules-and-guidance>

biztosít képzést, valamint képességfejlesztést (matematika és nyelv, pozitív hozzáállás, nyitottság, tanulási kedv, párhuzamos feladatvégzési képesség, önbizalom és elkötelezettség), továbbá tájékoztat arról, hogy milyen területeken lehetséges munkát találni (pl. kórház, élelmezés, hulladékfeldolgozás, bútorgyártás).

A magyar büntetés-végrehajtás fogvatartotti programjai

A fogvatartottak reintegrációja érdekében végzett, a büntetés-végrehajtás által engedélyezett, illetve akkreditált beavatkozások és programok tekintetében az angol rendszerhez képest a magyar gyakorlat még sok elemet nélkülöz.

Hazánkban a programok nyilvántartása szakmai szempontból mindenképpen kiemelt kérdés. Relevanciáját esetünkben nem a reintegrációs tevékenység hatékonyságának ismerete adja, hiszen az részben módszertanilag nehezen kivitelezhető, részben pedig már egy következő lépcsőfoka a reintegrációs programok nyilvántartási és értékelési rendszerének. A magyar Bv. Szervezet jelenleg még egy korábbi fázisnál, a reintegrációs programok értelmezhető, értékelhető és elemezhető nyilvántartásának kialakításánál tart, melynek fontosságát egyrészt a hazánkkal és az EU tagállamokkal szemben támasztott nemzetközi elvárások adják, másrésztől központi szakirányító szempontból lényeges, hiszen a szervezet tevékenységének egyik kulcsmutatóját jelentik a reintegráció sikerét elősegítő foglalkozások. Az angol értelemben vett hatékonyság nálunk egyelőre mint szervezeti hatékonyság jelenik meg, és nem mint reintegráció érdekében tett intézkedések hatékonysága.

Ami a hazai gyakorlatot illeti, a reintegrációs foglalkozásokon való részvételt jelenleg a fogvatartotti nyilvántartás, a FŐNIX FANY alrendszerének megfelelő felületén kell rögzíteni minden fogvatartott esetén. A rögzítés a program típusának megfelelően történhet csoportosan, vagy egyénileg, és adott fogvatartottra vonatkozóan visszakereshető, hogy mikor vett részt valamilyen reintegrációs programon. Amennyiben az adminisztrációt végző kolléga alapos volt, úgy azt is meg lehet tudni, hogy pontosan milyen programon vett rész az adott fogvatartott (a szöveges leírást visszakeresve).

Ugyanakkor hiába áll rendelkezésre személyre lebonthatóan a reintegrációs tevékenység keretében nyújtott foglalkozások megjelenítése, az nem teljes, nem egységesen alkalmazott, és a választható foglalkozások kategóriarendszere nincs az újabb programokhoz mérten frissítve. Ezen kategóriák már egy adott intézeten belül sem egységesek, így nem állítható elő belőle semmilyen összesítő statisztika sem egyes fogvatartottakra, sem csoportokra, sem pedig programtípusokra nézve, amiből hosszú távon pedig kialakítható lenne valamilyen kép a Bv. Szervezet által nyújtott reintegrációs tevékenység szakmai tartalmáról, és a megfelelő mérések kidolgozása után annak hatékonyságáról.

Látható tehát, hogy a fentebb bemutatott angol példához mérten a magyar nyilvántartási és akkreditációs rendszer még gyermekcipőben jár, azonban a törekvések annak kialakítására és fejlesztésére megvannak. Az elsődleges feladatok közé tartozik a reintegrációs programok kategóriáinak racionalizálása, a nyilvántartási rendszer fejlesztése, majd pedig amennyiben ez megtörténik, úgy a programok akkreditá-

ciós rendszerének kidolgozása is. Ugyanakkor fontos újra hangsúlyozni, hogy nálunk – az angolszász példával részben ellentétben – nem a hatékonyság, vagy a visszaesés mérése lenne a fő cél az akkreditáció kapcsán, hanem sokkal inkább a Szervezet tevékenységének explicit, mérhető mutatók mentén történő értékelésének segítése.

Felhasznált irodalom

- Accreditation of Offender Programmes (2011), An overview of accreditation panels and procedures in various countries - The Dutch Offending Behaviour Programmes Accreditation Panel, Netherlands Institute for the Study of Crime and Law Enforcement
<http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Report-Accreditation-of-Offender-Programmes.pdf>
- Justice Data Lab Pilot summary (11 June 2015) - Ministry of Justice Analytical Services
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/434165/justice-data-lab-pilot-summary.pdf
- Ministry of Justice - Justice Data Lab
<https://www.gov.uk/government/publications/justice-data-lab>
- Ministry of Justice - Justice Data Lab – Pilot Summary
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/434165/justice-data-lab-pilot-summary.pdf
- National Offender Management Service - A compendium of research and analysis on the Offender Assessment System (OASys)
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/449357/research-analysis-offender-assessment-system.pdf
- National Offender Management Service – Co-Financing Organisation - Research
<http://www.co-financing.org/research.php>
- Offenders' Learning and Skills Service (OLASS) – Rules and guidance
<https://www.gov.uk/government/collections/olass-funding-rules-and-guidance>
- The Correctional Services Accreditation Panel Report (2010–2011) – Ministry of Justice, National Offender Management Service
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/217276/correctional-services-acc-panel-annual-report-2010-11.pdf
- The national specification for the NOMS Co-Financing Organisation (CFO) programme
http://www.co-financing.org/docs/program_specification.doc